

OREST TAFRALI SAU IOAN ANDRIEȘESCU ? – DISPUTĂ PENTRU OCUPAREA UNEI CATEDRE LA UNIVERSITATEA DIN IAȘI

DE

DIMITRIE-OVIDIU BOLDUR

Anii 1916-1918, cei ai implicării României în primul conflict mondial, vor aduce schimbări semnificative și în viața celor două universități ale statului român.

Titular la catedra de arheologie și antichități și suplinitor la catedra de istorie antică și științe auxiliare de la Universitatea din Iași era, în această perioadă, profesorul și arheologul Orest Tafrali. Asupra unui episod controversat din activitatea sa universitară dorim să ne oprim în rândurile de mai jos.

Orest Tafrali s-a născut la 14 noiembrie 1876 în orașul Tulcea¹; urmează cursurile liceului din localitatea natală, apoi își continuă studiile secundare la Galați². A fost student al profesorului Grigore G. Tocilescu, mentor care i-a îndrumat primii pași la Facultatea de Litere din București. Considerat a fi unul dintre discipolii de perspectivă, este numit asistent și secretar al Muzeului Național de Antichități (între 1902 și 1905), cu ajutorul mentorului, care era director al instituției în acel moment. La parte la săpăturile arheologice de la Axiopolis, Adamclisi și Tomis³. În timpul studenției, călătorește în Grecia, la Atena, Eleusis și Olimpia, unde se specializează în arheologie antică, apoi, în 1904, își susține licența în litere la București.

Suplinește timp de un an catedra de latină de la liceul „Sf. Sava”, apoi pleacă pentru alte studii de specializare în Franța, fiind atras de filologia și arheologia bizantină – specialitate predilectă pentru întreaga sa activitate viitoare. La Paris se înscrie la secțiile de istoria artei vechi și istoria artei bizantine de la *École des Hautes Études*, la cursurile și seminariile de la Louvre, dar și la cele de la *École Nationale Supérieure des Beaux-Arts*⁴.

Audiază cursurile cunoscutului bizantinolog Charles Diehl, pe cele ale arheologului Michel Collignon și ale profesorilor Nikodim Pavlovich Kondakoff și Gabriel Millet⁵, obținând titlul de doctor în litere la

¹ v. Grecu, *Cronică. Oreste Tafrali (1876-1937)*, în *Codrul Cosmului (1936-1939)*, 10, 1940, Cernăuți, p. 668; A. H. Golimas, *Din activitatea profesorului Orest Tafrali*, în *RM*, III, 1966, 3, București, p. 217; Șt. Bujoreanu, *Despre activitatea lui Oreste Tafrali*, în *Alia*, XIII, 1976, p. 225; C. Preda, *Orest Tafrali*, în *Enciclopedia istoriografiei românești*, București, 1978, p. 320; L. Kalustian, *Simple note*, vol. III, București, 1983, p. 80; V. Cristian, *Istoria la Universitatea din Iași*, Iași, 1985, p. 94-97; M. Vasilescu, *L'histoire ancienne et l'archéologie à l'Université de Iași (1884-1948)*, în *SAA*, III-IV, 1996-1997, p. 14; L. Predescu, *Enciclopedia României*², București, 1999, p. 830.

² I. Monea, *f. O. Tafrali*, în *AA*, fasc. 13-14, 1938, p. 1; I. Maltei, *Personalități ieșene*², vol. II, Chișinău, 1993, p. 324.

³ V. Grecu, *op. cit.*, M. Vasilescu, *op. cit.*, p. 14.

⁴ I. Minea, *op. cit.*, p. 2; Dorina N. Rusu, *Membrii Academiei Române. Dicționar 1866/2003*, București, 2003, p. 815.

⁵ Biblioteca Centrală „M. Eminescu” Iași, Fond Muzeistic, *Caiet de note de curs – Manuscris (cursuri ținute de Kondakoff. Ch. Diehl. Miller, M. Collignon, ș.a.)*; *Notițe adunate de la cursurile unor profesori de la Collège de France și copii după manuscrise grecești; Note adunate de profesorul Orest Tafrali la cursurile de la Collège de France în anii 1907-1910*. Ca o reflectare a participării sale la viața academică pariziană, interesante ni se par a fi și articolele: *Muzeul Louvre*, în *ALA*, XI, 1907, p. 276-293, 407-414 și 533-556 sau *Colecțiunea creștină și bizantină a Școlii des Hautes-Études din Paris și studii monumentelor noastre*, în *RIAF*, X, 1909, fasc. I, p. 363-368, precum și recenzia la lucrarea lui G. Millet, *Monumentele bizantine din Mistra*, în *BCMI*, III, 1910, p. 96 – prin analiza vestigiilor păstrate în cele două instituții, și, totodată, prin bazele teoretice și practice pe care Tafrali le experimentează, în perspectiva îmbunătățirii activității instituțiilor de același tip de la noi. O lucrare în care Tafrali adună câteva dintre studiile sale publicate de editurile și revistele din Franța – toate acestea fiind premergătoare numirii la Universitatea din Iași – este și *Mélanges d'Archéologie et d'Épigraphie Byzantines*, Paris, 1913, 95 p.

Sorbona (1912), cu teza principală *Thessalonique au quatorzième siècle*, iar cea complementară/secundară având titlul: *Topographie de Thessalonique*⁶.

După numirea sa la universitate începând cu 1 septembrie 1913, în *Leclunerea de deschidere a cursului de arheologie de la Facultatea de Litere din Iași*⁷, având titlul *Evoluția arheologiei și rezultatele explorațiilor arheologice*, Tafrați realizează o trecere în revistă a modului cum a evoluat arheologia pe continentul european. Se poate observa încă din acest curs de debut în viața universitară ieșeană o propensiune a profesorului față de problemele care priveau istoria artelor, a originilor și evoluției civilizației umane – integrate însă, ca părți componente, în domeniul arheologiei.

Ca urmare a morții profesorului Petru Rășcanu la 1 septembrie 1913, titular al catedrei de istorie antică și științele auxiliare, începând cu luna septembrie 1913, în Consiliul facultății se avansează propuneri pentru suplینirea celui decedat. Din Berlin, la 29 septembrie 1913, Ioan Andrieșescu, care obținuse de curând titlul de doctor în litere, solicită, într-o cerere adresată ministrului Constantin G. Dissescu, suplینirea catedrei vacante prin încetarea din viață a profesorului Rășcanu⁸. Andrieșescu își prezintă preocupările prezente și pe cele viitoare (cum ar fi, printre altele, fondarea unui muzeu universitar), considerându-se îndreptățit în ocuparea postului de la universitatea al cărei student fusese⁹.

Presa locală ieșeană¹⁰ va insera informații despre cererea adresată de Andrieșescu, subliniind că studentul profesorului Rășcanu „a fost recomandat, în principiu [s. n.], de către consiliul Facultății de Litere, ca suplینitor la catedra de istorie și epigrafie vacantă la numita universitate”¹¹. În privința solicitării lui Andrieșescu, ministerul ia totuși hotărârea ca „leafa catedrei foste a D-lui Rășcanu să se împartă egal între suplینitorii: D-nii A. Xenopol și O. Tafrați”¹², de unde concluzia că, evident, cererea acestuia nu fusese acceptată. Apar dispute în privința încasării banilor, atât Xenopol, cât și Tafrați nefiind de acord să primească jumătate din sumă, deși cel din urmă avea ca atribuții numai lucrările seminariale de istorie antică și științe auxiliare; de aici, apare și dilema decanului Alexandru Philippide, în adresa către minister, în care solicita rezolvarea chestiunilor administrative ivite¹³. De-abia în februarie-martie 1915¹⁴, în urma renunțării lui Xenopol la suplینire, Tafrați va fi pentru o perioadă de 12 ani, cu intermitențe, suplینitor al cursurilor, și în același timp, al seminarilor de istorie antică.

Între timp, Tafrați este solicitat de guvern, în august 1917, să reprezinte interesele României la Paris, într-o misiune universitară de propagandă a cauzei românești¹⁵ – alături de alți profesori delegați ai universităților (I. Găvănescul, Ch. Drouhet și I. Ursu de la Universitatea din Iași – a se vedea Documentul 1, șapte profesori de la Universitatea din București, precum și I. Nistor și V. Grecu, *op.cit.*, p. 669), președintele misiunii fiind numit profesorul Ermil Pangrați. Membrii misiunii erau încredințați de Ion G. Duca,

⁶ Gh. Platon, V. Cristian, *Universitatea din Iași (1860-1985). Dezvoltarea științei*, Iași, 1986, p. 167. A. D. Xenopol va aprecia de altfel, într-un mic articol, intitulat *Lucrările d-lui Ortest Tafrați profesorul de arheologie dela Iași*, în *NRSCL*, XV, 11, 1914, p. 167 – faptul că revistele străine îl comparau încă din 1913 pe Tafrați, mai ales cu privire la analiza veacului de mijloc bizantin, cu „ceea ce a făcut Fustel de Coulanges pentru antichitate în *La cité antique*”.

⁷ Ținută la 26 noiembrie 1913 și tipărită de Tipografia „Dacia” P.&D. Iliescu. Apare și în volumul *Istoria arheologiei*, Iași, 1913, dar și în *VR*, VIII, 1913, 11-12, p. 265-274. A se vedea și V. Grecu, *op.cit.*, p. 669.

⁸ Arh. St. Iași, Fond Universitatea „Al. I. Cuza Iași” – Facultatea de Litere, Dosar nr. 101/1913-1914, f. 14 și 16; I. Maftei, *op.cit.*, I, p. 22.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Informații*, „Opinia. Ziar conservator-democrat”, X, 1913, nr. 2002, p. 3 și nr. 2009, Iași, p. 2.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Arh. St. Iași, Fond Universitatea „Al. I. Cuza Iași” – Facultatea de Litere, Dosar nr. 107/1913, f. 5.

¹³ *Ibidem*, Dosar nr. 113/1914, f. 5; Biblioteca Centrală „M. Eminescu” Iași, Arh. G. Ibrăileanu, nr. 66.

¹⁴ *Ibidem*, Dosar nr. 68/1909-1910 și 1914-1915, f. 29; Dosar nr. 123/1915, f. 36 și nr. 124/1915, f. 27 și Fond Universitatea „Al. I. Cuza Iași” – Rectoratul Universității, Dosar nr. 836/1915, f. 615 r.; „Evenimentul”, XXIII, 1915, 15. Iași, p. 1; I. Minea, *op.cit.*, p. 4; J. Benditer, D. Berlescu, C. Cihodaru, M. Petrescu-Dîmbovița, *Contribuții la istoria dezvoltării Universității din Iași*, vol. I, București, 1960, p. 205.

¹⁵ V. Grecu, *op.cit.*, p. 670.

¹⁶ Arh. St. Iași, Fond Universitatea „Al. I. Cuza Iași” – Facultatea de Litere, Dosar nr. 141/1917, f. 234 r.; Șt. Bujoreanu, *op.cit.*, p. 227.

ministrul cultelor și instrucțiunii în perioada 11 decembrie 1916-26 ianuarie 1918, atât de achitarea lefurilor în străinătate, cât și de păstrarea intactă a situației „pe care o aveam în momentul plecării noastre” (a se vedea Documentul 4). Activitatea misiunii trebuia să fie propaganda politică, dar și studierea metodelor noi din învățământul tehnic francez, în special, precum și inițierea tipăririi unei reviste destinate propagandei¹⁷; înțelegerea și starea de spirit favorabilă cauzei românești erau evidente, iar misiunea universitară, alături de cea parlamentară, vor avea merite deosebite în atingerea acestor rezultate.

Tafrali susține timp de doi ani conferințe la Paris, Périgeux și Nantes¹⁸, colaborează cu articole în ziarul *La Roumanie* (aici publică, la 15 mai 1918, o hartă etnografică a României, cu precizarea drepturilor noastre politice¹⁹) și editează lucrarea *La Roumanie transdanubienne*²⁰. Am putea, astfel, să-l încadrăm pe istoricul ieșean printre oamenii de cultură români care au realizat „Unirea cea mare”²¹.

Perioada în care profesorul ieșean a fost nevoit să renunțe la activitatea didactică universitară (1917-1919) a fost evidențiată de istoriografia românească doar prin contribuțiile sale din misiunea franceză și nu mai puțin prin evenimentele care aveau loc la Iași, în mediul universitar. Deplasarea în Franța (august 1917-iunie 1919²²), va produce dereglări în evoluția catedrelor de arheologie-antichități și istorie antică-științe auxiliare. În toamna anului 1917, datorită condițiilor de desfășurare a războiului pe teritoriul românesc, cu concentrarea trupelor în zona dintre Siret și Prut, întreg teritoriul Moldovei și orașul Iași, în special, erau supraaglomerate, orice spațiu liber fiind folosit pentru cazarea refugiaților, de aici problemele în programarea și ținerea cursurilor; lipsa de spațiu a determinat conducerea universității să suspende activitatea didactică.

România va încheia preliminarile tratatului la Buftea (5/18 martie 1918) și apoi Tratatul de pace la 24 aprilie/7 mai 1918²³. Cu toate că Tafrali, în calitatea sa de titular al primei și de suplinitor al celei de-a doua catedre, era delegat în misiunea oficială, în 23 martie 1918, Senatul Universitar și Consiliul facultății cer Ministerului să-l recheme în țară „atât pentru a-și face cursurile, cât și spre a-și ține examenele parțiale cerute încă mai de mult de studenți” (a se vedea Documentul 1). Mai mult, deși cursurile universitare nu s-au ținut în anul universitar 1917-1918, studenții care revin de pe front în urma decretului de demobilizare²⁴ vor susține în condiții speciale examenele.

Măsura rechemării în țară nu viza doar pe Orest Tafrali, ci, deopotrivă, pe toți cei plecați în misiunea universitară încredințată de statul român. Deci, s-a considerat că misiunea profesorului Tafrali și a colegilor săi în capitala Franței nu-și mai avea rostul. În replică, românii prezenți în Franța, imediat după semnarea păcii, vor redacta un protest în care tratatul parafat era considerat ca un „odios instrument obținut prin violență în disprețul celor mai elementare principii ale justiției”²⁵. În toamna anului 1918, situația Puterilor centrale se înrăutățește din cauza modului în care se desfășura războiul și a marilor mișcări naționale și sociale din interior; în octombrie 1918, România era încă în relație de pace cu Germania, și deabia la 4 noiembrie românii reintrau în război de partea Antantei, iar la 8 noiembrie trupele aliate treceau Dunărea²⁶.

¹⁷ A.B.C.S., Fondul Saint-Georges, LXXXV/5, *Misiunea universitară română în Franța*, raport semnat de Ermil Pangrați (apud E. Campus, *Din politica externă a României (1913-1947)*, București, 1980, p. 154).

¹⁸ I. Minea, *op.cit.*, p. 3.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ O. Tafrali, *La Roumanie transdanubienne (La Dobroudja). Esquisse géographique, historique, ethnographique et économique (Avec 10 figures dans le texte et une carte hors texte)*, Paris, 1918, 195 p.

²¹ Tafrali publică și câteva broșuri despre activitatea sa în Franța, precum *Propaganda românească în străinătate*, Craiova, 1920, 60 p. sau *Apărarea României Transdanubiene în străinătate*, Constanța, 1921, 29 p.

²² Arh. St. Iași, Fond Universitatea „Al. I. Cuza Iași” – Facultatea de Litere, Dosar nr. 142/1918, f. 211 (Tafrali semnează, din nou, în această lună statul de plată ca profesor la Universitate).

²³ Mircea N. Popa, *Primul război mondial (1914-1918)*, București, 1979, p. 420; E. Campus, *op.cit.*, p. 150.

²⁴ *Decret de demobilizare a armatei din 2 mai 1918*, în *Monitorul Oficial al României*, nr. 26 din 2 mai 1918.

²⁵ A. M. A. M., Fondul nr. 237, Dosar 517, *Protesta dei Romeni contro il trattato di Bucharest*, 10/23 mai 1918 (apud E. Campus, *op.cit.*, p. 168).

²⁶ E. Campus, *La Roumanie rentre en guerre (novembre 1918)*, în *Revue roumaine d'histoire*, X, 1971, 6, p. 1065-1067; Mircea N. Popa, *op.cit.*, p. 415.

Acestea au fost condițiile în care s-a încercat îndepărtarea lui Tafrali din mediul universitar ieșean, profesorul rămânând în continuare în Franța până în iunie 1919. Decanul Facultății de Litere și Filozofie, Ilie Bărbulescu, care se compromisese „prin atitudinea sa nepatriotică”²⁷, fiind unul dintre cei mai importanți simpatizanți progermani din Universitate – va hotărî, peste puterea de decizie a Consiliului facultății, dar până la urmă cu aprobarea tacită a reprezentanților de la Litere – numirea, la 27 octombrie 1918, a lui Em. Panaitescu în postul de suplinator „la catedra de arheologie a d-lui Tafrali”²⁸. Suplinirea va avea, totuși, un caracter provizoriu – așa cum era de altfel firesc.

Problemele încep să apară odată cu decizia de numire a vechiului pretendent, Ioan Andrieșescu, ca suplinator la istorie antică și științe auxiliare înainte de începerea anului universitar 1918-1919, pe baza principiului „profesorul [suplinator, Tafrali – s.n.] nu e aici, îl înlocuim provizoriu. Înlocuirea se face [de fapt, s-a făcut – s.n.] cu câteva luni înainte și are [a avut – s.n.] un caracter permanent” – este constatarea celui trimis să reprezinte interesele statului român în străinătate (a se vedea Documentul 3). Dacă ținem cont de legislația referitoare la corpul universitar, existentă la acel moment²⁹, trebuie să-i acordăm dreptate profesorului Tafrali – catedra care l-a avut drept titular pe profesorul Petru Rășcanu era vacantă, dar ea fusese ocupată ca suplinator de Tafrali prin hotărârea Consiliului facultății. În lipsa profesorului suplinator, numit de un organ de decizie al facultății, postul, nefiind scos la concurs, putea fi ocupat doar temporar de un alt profesor din cadrul Universității ieșene. Astfel, Ioan Andrieșescu, deși fusese student al Facultății de Litere și Filozofie din Iași, nu susținuse concurs pentru a ocupa vreuna din catedrele vacante și nu putea să solicite ocuparea postului respectiv.

Pentru a-și putea menține postul de suplinator ocupat înainte de plecarea în Franța, Tafrali a adresat un protest ministerului, în iulie 1919, referitor la reintegrarea sa în statutele catedrei de istorie veche (a se vedea Documentul 2), precum și o cerere către decan, privitoare la „sumele ce mi se cuvin lunar pentru catedra mea și suplinirea catedrei de istorie antică”³⁰. El considera că prin aducerea unui suplinator din afara facultății i s-a dat o „lovitură necolegială [...] contra regulamentului” (a se vedea Documentul 4), iar „principiul de a se numi tineri cu orice preț, nu știu dacă e bun și folositor învățământului [...]”. Suplinatorul actual [Andrieșescu – s.n.] n-a făcut epigrafie, nu știu din ce motive”³¹. Profesorul propune totuși (în adresa către noul decan – Dimitrie Gusti) ca el să predea epigrafia, iar Andrieșescu istoria antică, însă plata noului coleg să se realizeze din fondurile speciale destinate tinerilor profesori, care nu erau trecute în bugetul alocat universității, dar fuseseră prevăzute în bugetul Ministerului Instrucțiunii „atunci când s’au făcut recomandările” (a se vedea Documentul 3). Tafrali, subliniază, de asemenea, că Andrieșescu nu era specialist nici în istorie antică, ci în preistorie, pe care o considera „o ramură arheologică și antropologică, care în străinătate ține mai mult de științele naturale și industriale” (a se vedea Documentul 4). În schimb, istoricul arată că: „Lucrările mele, dimpotrivă [în comparație cu cele ale lui Andrieșescu – s.n.] privesc arheologia antică și medievală, precum și istoria antică... Ele mă califică, împreună cu textele grecești de izvoare publicate pentru suplinirea acestei catedre”.

Desigur că animozitatea lui Tafrali față de Andrieșescu a fost provocată și de cursul introductiv ținut de Andrieșescu în toamna anului 1918 la Facultatea de Litere și Filosofie din Iași³², în care Tafrali e acuzat de totala lipsă de informație în prezentarea lecției de deschidere intitulată *Evoluția arheologiei și rezultatele explorațiilor arheologice*³³; „autorul acestei lecțiuni, de și cu o înaltă pregătire specială pe tărâmul

²⁷ Arh. St. Iași, Fond Universitatea „Al. I. Cuza Iași” – Facultatea de Litere, Dosar nr. 144/1918-1918, f. 3.

²⁸ *Ibidem*, Dosar nr. 142/1918, f. 25.

²⁹ A se vedea *Monitorul Oficial al României (1916-1918)* și C. Hamangiu, *Codul general al României (Codurile, legile și regulamentele uzuale în vigoare), 1856-1919*, ed. a II-a, vol. VIII: *Leși uzuale. 1913-1919*, București, f. a., p. 1029 și 1187.

³⁰ Arh. St. Iași, Fond Universitatea „Al. I. Cuza Iași” – Facultatea de Litere, Dosar nr. 146/1919, f. 10.

³¹ Subliniem faptul că, într-adevăr, Andrieșescu era specializat pe istorie veche și arheologie preistorică, susținând, la Iași, în 1912 teza de doctorat cu titlul *Contribuție la Dacia înainte de romani*, însă urmasse în timpul specializării de la Berlin și cursuri de epigrafie (Arh. St. Iași, Fond Universitatea „Al. I. Cuza Iași” – Facultatea de Litere, Dosar nr. 101/1913-1914, f. 17 r.).

³² I. Andrieșescu, *Câteva considerații și indemnuri de început cu privire la istoria veche și științele ei ajutoare – O lecțiune de deschidere*, în *RI*, anul IV, nr. 3-6/1920, p. 96-115 și 136-162.

³³ O. Tafrali, *op.cit.*, 1913, p. 267

bizantinologiei, a fost numit fără nici o probă regulamentară profesor de arheologie, [...] catedra [lui Teohari Antonescu – s.n.] este departe de a fi fost ocupată, spre o îndoită pagubă, pe de o parte, a catedrei de arheologie, și, pe de alta, a bizantinologiei: cea d'întăiu neocupată, cea de a doua inexistentă, când ar putea fi reprezentată”³⁴. Aceste afirmații au determinat reacțiile titularului catedrei de arheologie și anticități.

Conflictul se va stinge prin plecarea lui Andrieșescu, în toamna anului 1919, la Muzeul Național de Antichități, unde va ocupa pentru început postul de subdirector, apoi, în 1920, va obține o docență de arheologie preistorică pe lângă catedra de istorie antică și epigrafie de la Facultatea de Litere a Universității din București³⁵. Mediul universitar ieșean va pierde, astfel, pe unul dintre cei care au influențat decisiv studiul preistoriei în România³⁶ – lucru pe care îl putea realiza și în urma organizării unui concurs pentru ocuparea catedrei de istorie antică-științe auxiliare la Universitatea din Iași.

ANEXE

DOCUMENT 1

UNIVERSITATEA DIN IAȘI
Facultatea de litere și filozofie
Nr. 86/23 Mart. 1918

Domnului Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice
Iași.-

În urma hotărârei Senatului Universitar, în ziua de 15 Mart. a.c., ca Facultățile Universității Iași să facă pregătirile trebuitoare spre a începe cursurile, am convocat în vederea acestui scop, consiliul Facultății de Filozofie și Litere, în ziua de 21 Mart. a.c. Acest consiliu a hotărât ca cursurile să se și înceapă îndată ce li se vor pune la dispoziție sălile trebuitoare. Pentru ca, însă, mersul Facultății să nu sufere cel puțin de aci înainte, va trebui, crede Consiliul, ca colegii duși în străinătate: d-nii profesori I. Găvănescul, O. Tafrați și I. Ursu să se întoarcă fiecare la catedra sa – atât spre a-și face cursurile (d. Tafrați având 2 catedre, d-nii Găvănescul și Ursu câte una), cât și spre a-și ține examenele parțiale cerute încă de mai mult de studenți, dar cari nu s-au putut ține din pricina absenței domniilor lor. De aceia consiliul vă roagă, prin mine, Domnule Ministru, să binevoiți a lua măsurile, ce le veți crede cu cale pentru aceasta.

Decan,

ss. Ilie Bărbulescu

Secretar,

ss. C-tin Vuza”

(Arh. St. Iași, Fond Universitatea „Al. I. Cuza” – Facultatea de Litere, Dosar nr. 141/1918, fila 40).

³⁴ I. Andrieșescu, *op.cit.*, p. 150.

³⁵ Corneliu N. Mateescu, *Ioan Andrieșescu și arheologia preistorică românească în prima jumătate a secolului XX*, în *Drobeta*, 1976, p. 206; Mircea Petrescu-Dîmbovița, *Ioan Andrieșescu, cel mai apropiat colaborator al lui Vasile Părvan, în Carpica*, XXVII/1, 1997, p. 266.

³⁶ Anuarul Universității din Iași pe anul școlar 1925-1926, Iași, 1927, p. 6. Studiul documentelor din fondurile arhivistice ne determină să menționăm faptul că primul care va milita cu adevărat pentru înființarea unei catedre de „arheologie preistorică”, similară celei de la Universitatea din București, va fi Paul Nicorescu, într-un raport ce privea întocmirea bugetului pe anul financiar 1929 (cf. Arh. St. Iași, Fond Facultatea de Litere, Dosar nr. 288/1928, f. 115 v.).

DOCUMENT 2

„UNIVERSITATEA DIN IAȘI
FACULTATEA DE FILOZOFIE ȘI LITERE
NR. 294/1919 Iulie 1

Domnii Profesori,

Alex. Philippide, Ilie Bărbulescu, G. Ibrăileanu, O. Tafrali, I. Ursu, I. Petrovici, Tr. Bratu – Sunt rugați a se întruni în consiliu de facultate *Joi, 3 Iulie, a.c. ora 4 ½* fiind la ordinea zilei:

1. Adresa Rectoratului Universității din Iași nr. 270 a.c. cu copia adresei M-ului nr. 41846 a.c. cu privire la atitudinea antipatriotică a unora dintre profesorii universitari.
2. Cererea către Minister a d-lui O. Tafrali prin care protestă că i s-a luat suplینirea catedrei de istoria vechie și cere a fi reintegrat.
3. Cererea pentru susținerea doctoratului în Filologia Română a d-lui I. Iordan.
4. Chestiunea examenelor parțiale și de licență.
5. Chestiunea organizării cursurilor pentru profesorii basarabeni.

Decan,

ss. D. Gusti”

(Arh. St. Iași, Fond Universitatea „Al. I. Cuza” – Facultatea de Litere, Dosar nr. 144/1918-1919, fila 11).

DOCUMENT 3

„Stimate Coleg,

Cu regret, nu-mi pot călca cuvântul dat celor 40 de colegi de la Paris și D-lui Ministru Angelescu de a nu lua parte la consiliul alături de Bărbulescu.

În privința acestuia, Dv. v-ați exprimat deja părerea. Nu se va schimba dar o iotă din cele v-ați hotărât înainte. Deci prezența mea e inutilă. Părerea mea ca și a celorlalți, ca și a imensei majorității a celor din București este că Ilie Bărbulescu trebuie judecat pentru faptele sale și scrierile sale antipatriotice, pentru aceasta dânsul trebuie suspendat. Dacă judecata dată de juriul ce se va institui îi va fi favorabilă, ne vom înclina cu toții. Dar noi cei de la Litere din Iași nu putem să ne instituiim într'un juriu de judecată și să lăsăm să planeze asupra noastră bănueli nefundate. E dar în interesul Facultății, pe care toți cei de la București, afară de câțiva *rari nantes*, o acuză de anumite tendințe, să iee o măsură prudentă.

Pe lângă aceasta trebuie să dăm satisfacțiune și unor părinți, ca d. Răutu, care acuză formal, într'o scrisoare pe Bărbulescu că și-a maltratat fata. Din răzbunare în contra fratelui ei, cu care era sfădit; d-sa a ținut pe d-ra Răutu, o f. bună elevă, *patru ore* la examen din care a ieșit cu o meningită, care a doborât-o.

Mai trebuie să dăm satisfacțiune și studenților transilvăneni, cari mi-au dat înscris insultele aduse de Bărbulescu tuturor acelora, cari au părăsit steagul Habsburgilor ca să se lupte sub drapelul armatei române *lașe* – e vorba lui.

Acest document există – De aceea nimeni să nu caute a se pune stăvilărilor care curge. E prudent – aceasta e părerea mea – pentru bunul renume al Facultății noastre să lăsăm Ministrului mână liberă ca să ia măsurile ce le va crede d-sa de cuviință. Cei ce vor voi să apere pe Bărbulescu pot s'o facă după aceea în numele lor personal.

Cât privește a doua chestiune care mă privește direct, regret că d. Valaori a trimis hârta mea Facultății, fără a o arăta d-lui ministru.

În hârta mea sunt expresii aspre, care se adresează tot lui Bărbulescu, sub decanatul căruia s'a făcut înlocuirea mea.

Această înlocuire nu poate fi motivată. Eu eram în misiune școlară, trimis de ministrul Instrucțiunii și în misiune de propagandă, trimis de Universitate.

Cursurile nu erau deschise, ca să se poată avea cel puțin motiv să se zică: *profesorul nu e aici, îl înlocuim provizoriu*. Înlocuirea se face cu câteva luni înainte de deschiderea cursurilor și are un caracter permanent.

Această înlocuire e o lovitură necolegială, la care poate nu v'ăți gândit atunci când ați luat măsura. Ea e contra regulamentului, care dă dreptul de prioritate unui profesor ca să suplinească o catedră când e vacantă. Contra acestui drept, niciodată nu s'a luat o măsură similară cu cea a Facultății noastre.

Principiul de a se numi tineri cu orice preț, nu știu dacă e bun și folositor învățământului. Nu se poate numi oricine la o catedră, pregătit sau nepregătit și înlocui un profesor, care are drept a suplini catedra, un profesor pregătit.

Principiul acesta nu s'a aplicat pretutindeni. La Facultatea de Științe, d. P. Bogdan înlocuiește pe cei de la Paris; și chiar la noi, colegul Ursu e suplinitor actualmente al istoriei române, în locul lui Bărbulescu, față de care Facultatea și'a urmat principiul ei, când l-a recomandat să suplinească această catedră.

Știu că d-ta ești drept și îți să fii drept. Cred că vei lucra fără resentiment în chestiunea aceasta. Nu trebuie să discutăm mult, căci din discuțiunile aceste nu va trage Universitatea nici un folos; din contra, poate că lucrurile se vor încurca. Eu sunt decis să nu cedez. Soluția ? Iat-o:

Catedra în chestiune e de istorie antică și epigrafie. Suplinitorul actual n'a făcut epigrafie nu știu din ce motive – plauzibile, cred eu. Atunci, mă însărcinez eu să țin ramura epigrafiei și mă considerați ca suplinitorul catedrei. Ca să nu vă călcați și principiul de mai sus și să nu-i faceți pozițiunea imposibilă suplinitorul actual va continua să predea istoria antică – în detrimentul învățământului cred eu – și îl veți plăti din aceleași fonduri din cari sunt plătiți și ceilalți profesori, cari nu sunt trecuți în buget. Unul din colegi mi-a spus, că atunci când s'au făcut recomandările s'a cerut ministerului ca toți tinerii să fie plătiți din aceste fonduri speciale.

Soluția ar mulțumi toată lumea și ar fi dreaptă pentru mine.

Sper că te vei conduce în chestia aceasta de spirit de dreptate pentru care îți mulțumesc.

Iași, 3 iulie 1919

Al D-tale coleg,

ss. O. Tافرالی"

(Arh. St. Iași, Fond Universitatea „Al. I. Cuza” – Facultatea de Litere, Dosar nr. 144/1918-1919, f. 13, 15, 16, 17).

DOCUMENT 4

„UNIVERSITATEA DIN IAȘI
FACULTATEA DE FILOZOFIE ȘI LITERE
Nr. 312/1919 iulie 10

Domnului Ministru al Cultelor

Am onoarea a vă înainta, alăturată pe lângă acesta protestul domnului profesor Tافرالی, precum și copie după procesul-verbal Nr. 16 încheiat de către consiliul profesoral al acestei Facultăți, cu privire la acest protest prin care d-l profesor O. Tافرالی cere reintegrarea sa ca profesor suplinitor la catedra de istorie antică.

Decan (ss.) D. Gusti –

Copie după protestul d-lui O. Tافرالی adresat M-ului de Culte

Nr. 004142/12 Iunie 1919

D-le Ministru,

Am onoare să vă adresez următorul protest:

„La începutul lui August 1917, asociația profesorilor universitari a hotărât să trimeată o misiune compusă din zece colegi, cari să aperse în străinătate interesele supreme ale neamului. Am avut cinstea să fiu ales și eu printr-un vot regulat, la cari au luat parte atît colegii de la Univ. din Buc. cât și cei dela Iași.

Guvernul de atunci a aprobat trimiterea noastră pentru propagandă în străinătate iar d-l Ministru al instrucțiunii ni-a însărcinat și cu o misiune oficială specială pe lângă guvernul francez. Față de situația critică de atunci, din patriotism n-am cerut guvernului decât să ne achite lefurile în mod regulat în străinătate și să ne păstreze intactă situațiunea pe care o aveam în momentul plecării noastre. D-l Luca ni-a promis acestea și astfel am plecat liniștiți să ne facem datoria.

D-voastră știți mai bine decât oricine cum mi-am făcut-o și cu ce mijloace și în ce împrejurări. Reintors acum să-mi reiau locul la Universitate, cu mirare aflu, pentru prima oară, că colegii rămași în țară, s-au grăbit să mă înlocuiască la catedra de istorie antică, pe care o suplîeam și să revie astfel asupra unui vot unanim anterior al consiliului Facultății, la cari au fost prezenți toți profesorii de la litere. Înlocuirea aceasta brutală și fără avertisment făcută într-un moment când eram însărcinat de d-voastră cu studierea învățământului în Franța și Anglia, când îmi era imposibil să mă întorc în țară, deoarece lefurile nu mi se plăteau încă – plata s-a făcut în Aprilie – când pe lângă acestea, trebuia să ne înscriem cu cei puțin o lună înainte pentru a avea loc în tren, constituie pentru mine o lovitură atât morală, cât și materială.

Morală, pentru că atunci când lucram pentru interesele sfinte ale neamului nostru în străinătate, când eram însărcinat oficial de M-ru Instruc. Publice cu o misiune cari privea învățământul, când Dv. înșivă ne confirmați prin Februarie această sarcină, dându-i o mai mare extensiune, colegii de la Fac. de Lit. din Iași găsiu de cuviință să mă răsplătească cu înlocuire, cari îmi face impresia unei lovituri date pe la spate. Înlocuirea aceasta constituie pentru mine punerea mea în posibilitate ca să-mi plătesc datoriile contractate în străinătate pentru acțiunea națională și care se urcă la vre-o 25000 franci, căci Dv. știți prea bine că numai drumul de la Iași la Paris, prin Rusia, Scandinavia și Anglia a costat pe fie care dintre noi mai bine de 10.000 lei, iar datoria către banca din Paris cari ni-a avansat cite 1.000 franci pe lună, atunci când nu primeam salariile noastre se urcă, împreună cu dobânzile, la vreo 14-15.000 franci. Înlocuirea mea este pe lângă un act necolegal, *întronarea unui sistem de persecuții la Univ. din Iași*, de acei cari au simțit și văzut astfel lucrurile, contra aceluia cari și-au făcut datoria către neam și către școală; ea e o contradicție cu promisiunea d-lui Duca, că noi vom păstra intactă situațiunea noastră din momentul plecării; ea este în sine contra intereselor învățământului, deoarece d-l Andrieșescu care m-a înlocuit nu-i de loc un specialist în istorie, și mai ales în istoria antică, lucrările d-sale privind preistoria, adică o ramură arheologică și antropologică, care în străinătate ține mai mult de științele naturale și industriale. Cursul de istorie antică reclamă cunoștinți adânci a limbilor latină și greacă, în cari sunt scrise mai toate izvoarele. Lucrările mele, dimpotrivă privesc arheologia antică și medievală, precum și istoria antică printre care citez între alte două: *Thessalonique des origines au XIV siècle* și *Topographie de Thessalonique*. Ele mă califică, împreună cu textele grecești de izvoare istorice publicate, pentru suplînirea catedrei de istoria antică până la numirea titularului. Deaceia, D. Ministru, vă rog să binevoiți a mă reintegra în suplînirea acestei catedre, conform votului unanim, anterior al consiliului plenar al Facultății de Litere din Iași, precum și conf. promisiunii date de d. Ministru Duca. Veți face prin aceasta un act de dreptate și moralitate.

Primiți vă rog, D-le Ministru, asigurarea deosebitei mele stime,

ss. O. Tafrali

Iași 3 Iunie 1919

Profesor la Facultatea de Litere din Iași"

(Arh. St. Iași, Fond Universitatea „Al. I. Cuza” – Facultatea de Litere, Dosar nr. 142/1917, fila 234).

OREȘT TAFRALI OU IOAN ANDRIEȘESCU ? – UNE DISPUTE POUR L'OBTEINTION D'UNE CHAIRE À L'UNIVERSITÉ DE IAȘI

RÉSUMÉ

L'archéologue et le byzantiniste Orest Tafrali a été le titulaire de la chaire d'archéologie et des antiquités à l'Université de Iași entre 1913-1937. La manque d'un titulaire à la chaire d'histoire antique et des sciences auxiliaires a déterminé sa nomination en tant que suppléant à cette chaire 1915 et 1927.

La déplacement de Tafrali, dans une mission universitaire à Paris, pendant la période Août 1917-June 1919, pour le soutien de la cause de la Roumanie dans la Grande Guerre, a eu comme résultat l'occupation temporaire de la chaire suppléante par un ancien prétendant à cette chaire, Ioan Andrieșescu, du Musée National d'Antiquités.

Le retour du professeur Tafrali à Iași et l'animosité entre les deux, vont de déterminer le départ d'Andrieșescu, qui deviendra, à l'Université de Bucharest, le fondateur de l'archéologie préhistorique en Roumanie.